

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยในหัวข้อ "การสื่อสารกับภาวะผู้นำของพระเยซูในพระวรสารทั้งสี่" มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาการสื่อสารที่แสดงความเป็นผู้นำของพระเยซูในบริบทสังคมปาเลสไตน์ในอดีตที่ปรากฏอยู่ในพระวรสารทั้งสี่ฉบับ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นผู้นำของพระเยซู และเพื่อศึกษาความเห็นของคริสตชนคาทอลิกชาวไทยทั้งผู้ที่เป็นบาทหลวงและฆราวาสต่อภาวะผู้นำของพระเยซูในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน โดยใช้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสาร แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสัญญา และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการตีความ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือการศึกษาวิเคราะห์จากเอกสาร (Documentary Research) ได้แก่ พระวรสารทั้งสี่ในพระคัมภีร์ไบเบิล ฉบับ 1971 แปลและตีพิมพ์โดยสมาคมพระคริสตธรรมไทย ร่วมกับเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และการเก็บข้อมูลประกอบโดยใช้แบบสอบถาม กับกลุ่มคริสตชนนิกายโรมันคาทอลิกชาวไทยจำนวน 30 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เฉพาะโบสถ์ในเขต 2 ของอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ จำนวน 3 โบสถ์ ผลการวิจัยทั้งสองส่วน คือ ส่วนที่ 1 และส่วนที่ 2 สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1. จากการศึกษาการสื่อสารที่แสดงความเป็นผู้นำของพระเยซูในบริบทสังคมปาเลสไตน์ในอดีตที่ปรากฏอยู่ในพระวรสารทั้งสี่ฉบับ ผลการวิจัยพบว่า

องค์ประกอบของการสื่อสารที่สัมพันธ์กับภาวะความเป็นผู้นำของพระเยซู

เมื่อวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองการสื่อสารระหว่างผู้นำกับผู้ตามของ Conger สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบตามแบบจำลอง สรุปได้ดังนี้

ผู้นำ คือ พระเยซู พระองค์รู้จักตนเองว่าเป็นบุตรของพระเจ้า มีหน้าที่กระทำตามภารกิจที่พระเจ้ามอบหมายคือประกาศอาณาจักรของพระเจ้าและเรียกคนให้กลับใจ รวมทั้งพระองค์ยังรู้จักมนุษย์ โดยเฉพาะสาวกของพระองค์เองด้วย

ผู้ตาม คือ ผู้รับสารของพระเยซู แยกแยะได้เป็น กลุ่มสาวก กลุ่มผู้ที่ไม่ใช่สาวก ประกอบด้วยประชาชนต่างชนชั้นและอาชีพ ประชาชนต่างชาติ และกลุ่มมนุษย ได้แก่ คนตาบอดหรือมี ธรรมชาติ และพระเจ้า

สถานการณ์และสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย เวลา สถานที่ และช่วงเวลาในการสื่อสาร โดยแยกแยะตามเวลาในการประกอบภารกิจได้เป็น ช่วงแรกของการประกาศ ช่วงเริ่มเป็นที่รู้จัก ช่วงการถูกต่อต้าน และช่วงสุดท้ายของชีวิต ซึ่งพระเยซูสื่อสารกับผู้รับสารตามสถานที่ต่างๆ หลากหลายเพื่อเข้าถึงผู้รับสารได้ทุกกลุ่ม เช่น ในธรรมศาลา ในตลาด บนภูเขา ชายทะเลสาบ เขตคนต่างชาติ เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการสื่อสารท่ามกลางมวลชน หรือสื่อสารกับกลุ่มสาวก โดยเฉพาะ โดยภาพรวมช่วงเวลาในการสื่อสารของพระเยซูเป็นเวลากลางวัน โดยเป็นการสื่อสารระหว่างรับประทานอาหารและระหว่างการเดินทาง

การสื่อสาร ลักษณะเด่นในการสื่อสารของพระเยซูซึ่งสั่งอำนาจและอิทธิพลต่อผู้รับสาร มีทั้งวจนภาษาและอวัจนภาษา ด้านวจนภาษา พระเยซูใช้ Appeal ทั้ง 3 ของอริสโตเติล และเลือกใช้ภาษาและคำที่เหมาะสม ด้านอวัจนภาษา พระเยซูสื่อสารด้วยอวัจนภาษาอย่างรอบด้าน ทั้งเทศกาล ภาษา กาลภาษา เนตรภาษา สัมผัสภาษา อาการภาษา วัตถุภาษา และปริภาษา

การวิเคราะห์ความเป็นผู้นำของพระเยซู

สามารถพิจารณาได้จาก 2 ลักษณะ คือ (1) คุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้นำเอง ได้แก่ ลักษณะบุคลิกและอุปนิสัย (Trait) และพฤติกรรมเด่นของผู้นำ (2) พฤติกรรมที่แสดงการยอมรับของผู้ตาม จากผลการวิเคราะห์ทั้งสองลักษณะสรุปได้ว่าพระเยซูมีความเป็นผู้นำที่มีคุณลักษณะพิเศษ (Charisma Leader) ตามทฤษฎีของ Conger และ Kanungo

กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการยอมรับจากผู้ตาม

ผลการวิจัยพบว่าพระเยซูทรงใช้กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการยอมรับจากผู้ตามอย่างรอบด้าน ประกอบด้วยการวิเคราะห์ตนเอง การวิเคราะห์ผู้รับสาร การเลือกสารและภาษา รวมทั้งการวิเคราะห์สถานการณ์และสภาพแวดล้อม ซึ่งพระเยซูทรงวิเคราะห์และเลือกใช้กลยุทธ์ด้าน Ethos Pathos และ Logos การเลือกใช้ภาษาและคำที่เหมาะสม รวมทั้งการใช้สัญลักษณ์ทั้งสี่ประการ ได้แก่ ภารกิจรักและรับใช้ ชุมชนซึ่งคนมารวมตัวกันและมีความสัมพันธ์ฉันพี่น้อง การประกาศพระวาจา และขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ มาใช้ในการสื่อสารเพื่อสร้างการยอมรับจากผู้รับสาร ทำให้พวกเขายอมรับ ติดตามพระเยซูและกลายเป็นสาวกของพระองค์

ขั้นตอนที่นำไปสู่ภาวะผู้นำที่มีความสามารถพิเศษ

ผลการวิจัยมีข้อสรุปว่าการสื่อสารของพระเยซูต่อผู้รับสารชาวยิวในสังคมนาเลสไตน์ในอดีตแสดงความเป็นผู้นำของพระองค์ โดยมีมิติด้านพฤติกรรมกรรมการสื่อสารเป็นขั้นตอนเชื่อมโยงไปสู่ภาวะผู้นำ คล้ายคลึงกับแบบจำลองกระบวนการภาวะผู้นำที่มีความสามารถพิเศษของ Conger (1989) กล่าวคือ พระเยซูทรง *ไวต่อโอกาสและกำหนดเป้าหมาย* (Sensing opportunity and formulating a vision) โดยพระองค์ประเมินสถานการณ์ ข้อจำกัดต่างๆ ความต้องการของบุคคล แวดล้อม และมองเห็นโอกาสที่เหมาะสมในการสื่อสารวิสัยทัศน์ของพระองค์นำไปสู่การสื่อสาร *วิสัยทัศน์ได้อย่างแจ่มแจ้ง* (Articulating the vision) พระเยซูสื่อสารวิสัยทัศน์อย่างชัดเจนต่อผู้รับสารผ่านทั้งวจนภาษาและอวจนภาษา โดยใช้ Appeal ต่างๆ ผ่านการใช้อุปมาหรือเรื่องเล่า การตั้งคำถาม การยกตัวอย่างที่หลากหลาย การประกาศ การกล่าวคำทำนายหรือพยากรณ์ การกล่าวคำตำหนิ และการใช้ภาษาและคำที่เหมาะสม ร่วมกับการใช้สื่อวัตถุในการสื่อสาร อาทิ นกเด็ก และเหรียญเงิน เป็นต้น พร้อมทั้งการประกอบภารกิจรักและรับใช้ ซึ่งสื่อสารวิสัยทัศน์ได้ชัดเจน ทั้งยังเป็นการ *สร้างความเชื่อมั่นในวิสัยทัศน์* (Building trust in the vision) และ *ทำให้วิสัยทัศน์บรรลุผล* (Achieving the vision) ไปพร้อมกัน การประกาศและภารกิจของพระเยซูก่อให้เกิดอิทธิพลและสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้รับสาร คือประชาชนและสาวก ทั้งยังทำให้วิสัยทัศน์ของพระองค์เห็นเป็นรูปธรรมนั่นคืออาณาจักรของพระเจ้าที่ปรากฏบนโลก โดยพระเยซูเป็นผู้นำนักปฏิบัติที่มักจะชักชวนให้ผู้รับสารปฏิบัติตามอยู่เสมอ

จากขั้นตอนต่างทั้งสี่ขั้นตอนดังกล่าว แสดงถึงกระบวนการในการสื่อสารทั้งด้วยวจนภาษาและอวจนภาษาของพระเยซู ซึ่งนำไปสู่ภาวะผู้นำแบบไม่เป็นทางการในบริบทสังคมนาเลสไตน์ในอดีตเมื่อประมาณสองพันปีก่อน บรรดาสาวกต่างปฏิบัติตามแบบอย่างและคำสอนของพระเยซู รวมทั้งเลียนแบบวิธีการสื่อสารอาณาจักรของพระเจ้าผ่านสัญญาะทั้งสี่ประการ ทำให้ผู้ที่ไม่เคยได้พบหรือมีปฏิสัมพันธ์กับพระเยซูมาก่อนรับรู้คุณลักษณะพิเศษของพระเยซูและยอมรับพระองค์เป็นผู้นำ ซึ่งตรงกับทฤษฎี A social contagion explanation of charisma ของ Meindl ที่อธิบายถึงกระบวนการติดต่อทางสังคมในหมู่ผู้ตาม การสื่อสารผ่านสัญญาะทั้งสี่ประการของสาวกจึงทำให้พระเยซูเป็นที่รู้จักและกลายเป็นผู้นำของบรรดาคริสตชนทั่วโลกมาจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2. ผลการวิจัยให้ความกระจ่างต่อวัตถุประสงค์ข้อที่สองได้อย่างดี จากการวิเคราะห์พบปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นผู้นำของพระเยซู 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่

1. ปัจจัยจากตัวผู้นำเอง ประกอบด้วย ภูมิหลังของพระเยซู (Background) ลักษณะที่ปรากฏภายนอก (Appearance) บุคลิกหรืออุปนิสัย (Trait) อุดมการณ์และการกระทำ (Ideal and action) รูปแบบการสื่อสาร (Communication style) และรูปแบบการเป็นผู้นำ (Leadership style) โดยสรุปส่วนใหญ่เป็นปัจจัยเชิงบวกที่พระเยซูสามารถสื่อสารต่อผู้รับสารเพื่อส่งเสริมการยอมรับภาวะผู้นำของพระองค์ ยกเว้นปัจจัยด้านภูมิหลังของพระเยซูที่เป็นปัจจัยเชิงลบต่อภาวะผู้นำ พระเยซูจึงใช้ Ethos และ Logos ในการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจให้คนยอมรับพระองค์ ส่วนกลุ่มที่โน้มน้าวใจได้ยากพระองค์ก็เสด็จจากที่นั่นไปสื่อสารที่อื่น

2. ปัจจัยในผู้รับสาร ประกอบด้วยกลุ่มที่สังกัดและกลุ่มอ้างอิง ระดับความรู้ และทัศนคติต่อตนเอง ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยในผู้รับสารเป็นทั้งปัจจัยเชิงบวกและเชิงลบต่อภาวะผู้นำของพระเยซู โดยความแตกต่างของกลุ่มที่สังกัด ระดับความรู้ และทัศนคติต่อตนเอง ส่งผลต่อการยอมรับภาวะผู้นำของพระเยซูที่แตกต่างกัน ทั้งนี้มีอิทธิพลด้านวัฒนธรรมการรวมกลุ่ม ร่วมกับแนวคิดเรื่องเกียรติและความอับอาย ซึ่งส่งผลให้กลุ่มอ้างอิงมีผลต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจยอมรับพระเยซูของคนในบริบทสังคมปาเลสไตน์สมัยนั้นด้วย

3. ปัจจัยด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชาวยิวซึ่งมีแนวคิดเรื่องผู้นำ โดยเฉพาะแนวคิดพระเมสสิยาห์ที่สืบทอดมาจนถึงสมัยพระเยซู การถูกปกครองโดยโรมันและสภาพการกดขี่ในสังคมโดยชาวยิวด้วยกันเอง ทำให้ทำให้ชาวยิวส่วนใหญ่ในสมัยนั้นรอคอยผู้นำ คือ พระเมสสิยาห์ ที่จะมากอบกู้อิสรภาพและปลดเปลื้องความทุกข์ จึงเอื้อต่อความเป็นผู้นำของพระเยซู เมื่อพระเยซูออกประกาศเรื่องอาณาจักรของพระเจ้าที่กำลังจะมาถึง การสื่อสารผ่านการประกาศร่วมกับภารกิจรักและรับใช้ทำให้ประชาชนเชื่อว่า พระเยซูเป็นผู้นำที่พวกเขา รอคอยและติดตามเป็นสาวกของพระองค์ แต่เนื่องจากการไม่ปฏิบัติตามขนบวัฒนธรรมการสื่อสาร ทั้งการเรียกพระเจ้าอย่างสนทสนม หรือการไปคบค้าสมาคมกับคนชายขอบสังคม ทำให้พระเยซูไม่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มผู้นำทางสังคม ซึ่งเป็นกลุ่มอ้างอิงที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การยอมรับความเป็นผู้นำของเยซูของคนกลุ่มอื่นๆ ในสังคม

ข้อสังเกตเรื่องการรับรู้และถ่ายทอดความเป็นผู้นำของพระเยซู

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้นิพนธ์พระวรสารทั้งสี่ท่านซึ่งมีภูมิหลังแตกต่างกันรับรู้และนำเสนอพระเยซูผู้รับสารในสังคมปาเลสไตน์เมื่อสองพันปีก่อนด้วยภาพความเป็นผู้นำที่แตกต่างกันไป

นักบุญมัทธิว คนเก็บภาษีชาวยิวรับรู้ภาวะผู้นำของพระเยซูว่าเป็นพระเมสสิยาห์กษัตริย์ของชาวยิวตามที่ประกาศกในอดีตทำนายไว้ และนำเสนอพระเยซูต่อผู้รับสารชาวยิวว่าพระองค์เป็นพระเมสสิยาห์ในฐานะกษัตริย์และพระอาจารย์ ซึ่งนำความยุติธรรมและอาณาจักรสวรรค์มาสู่ชาวยิว

นักบุญมาระโก ชายหนุ่มชาวยิวซึ่งเป็นทั้งศิษย์และล่ามของนักบุญเปโตรัครสาวกรับรู้พระเยซูผ่านคำบอกเล่าของนักบุญเปโตรเกี่ยวกับการกิจที่น่าประทับใจ ท่านนำเสนอพระเยซูต่อผู้รับสารต่างชาติในโรมซึ่งกำลังถูกข่มเหงด้วยภาพผู้นำแบบผู้รับใช้มวลชน โดยภารกิจต่างๆ ซึ่งพระเยซูกระทำเป็นสิ่งที่ยืนยันว่าพระองค์เป็นพระเมสสิยาห์บุตรของพระเจ้า ผู้รับใช้ที่ยอมทนทุกข์

นักบุญลูกา นายแพทย์ชาวยิวรับรู้พระเยซูในฐานะผู้นำที่มีความรักและเมตตาต่อมนุษย์ทุกคนโดยเฉพาะผู้ที่ต่ำต้อยในสังคม ท่านได้นำเสนอพระเยซูต่อกลุ่มผู้รับสารชาวต่างชาติว่าพระองค์เป็นพระเจ้า ผู้เยียวยารักษาและไถ่บาปมนุษย์ทุกคนด้วยความรักและเมตตา

นักบุญยอห์น ชาวประมง ซึ่งใกล้ชิดและเป็นที่รักของพระเยซูมากที่สุด ท่านรับรู้พระเยซูในฐานะพระเจ้าองค์แห่งความรัก และนำเสนอพระเยซูต่อผู้รับสารชาวยิวว่าเป็นพระเจ้าองค์ความรักผู้มีความสนิทสัมพันธ์กับพระบิดาเจ้า แต่ทรงยอมเสด็จมารับใช้และไถ่บาปมนุษย์ทุกคนด้วยความรัก และนำผู้ที่เชื่อในพระองค์ไปสู่ชีวิตนิรันดร์

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3. จากการสำรวจความคิดเห็นของคริสตชนคาทอลิกชาวไทยทั้งบาทหลวงและฆราวาสต่อภาวะผู้นำของพระเยซูในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ได้ชัดเจน โดยในส่วนของข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างพบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายและเพศหญิงเชื้อชาติไทยจำนวนพอๆ กัน โดยมีอายุเฉลี่ยเป็น 41 ปี กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่งมีการศึกษาในระดับปริญญาตรี รองลงมาคือระดับปวช.,ปวส. คิดเป็นหนึ่งในสาม นอกนั้นคือระดับปริญญาโทและระดับมัธยมศึกษา โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 90 เป็นฆราวาส ซึ่งประกอบอาชีพครูมากที่สุด รองลงมา คือ อาชีพพนักงานบริษัทและนักศึกษา อาชีพรับราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจเท่ากันกับอาชีพอื่นๆ คือ แม่บ้านและอาชีพอิสระ และอาชีพค้าขายน้อยที่สุด สำหรับภูมิหลังการนับถือศาสนานั้น กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดนับถือศาสนาคริสต์แต่กำเนิด

ด้านพฤติกรรมกรรมการเปิดรับพระวรสาร โดยรวมคริสตชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีความถี่ในการเปิดรับพระวรสารในระดับสูง และเปิดรับโดยการฟังจะมากกว่าการอ่านเล็กน้อย แหล่งที่เปิดรับพระวรสารพบว่า สื่อสิ่งพิมพ์จะเปิดรับจากพระคัมภีร์ไบเบิลมากที่สุด รองลงมาคือ ไบเบิลไดอารี่ สารวัด หนังสือพิมพ์อุทมसानต์และวารสารอุทมสาร ส่วนสื่อบุคคลพบว่าคริสตชนกลุ่มตัวอย่างทุกคนเปิดรับพระวรสารจากบาทหลวง มีประมาณครึ่งหนึ่งเปิดรับจากเพื่อนหรือคนรู้จัก ครูสอนคำสอน และหนึ่งในสามของกลุ่มตัวอย่างเปิดรับจากครอบครัวและสื่อบุคคลอื่นๆ

ความคิดเห็นเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับพระวรสารและพระเยซู โดยรวมเห็นว่าพระวรสารเป็นหนังสือที่บันทึกเรื่องราวชีวิตและคำสั่งสอนของพระเยซู ทำให้ผู้อ่านได้รับข้อคิดและแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นสัจธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน คริสตชนกลุ่มตัวอย่างเชื่อว่าพระเยซูเป็นพระเจ้าและเป็นมนุษย์ และเห็นว่าพระองค์มีความรักเพื่อนมนุษย์ ใจดี มีเมตตา ชอบช่วยเหลือคนที่กำลังประสบความทุกข์ ยินดีรับใช้ทุกคน ถ่อมตน และกล้าหาญ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นผู้นำของพระเยซู คริสตชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่กล่าวถึงอิทธิพลของพระเยซูทางด้านจิตใจ รวมทั้งอิทธิพลทางด้านกรดำเนินชีวิต โดยกล่าวว่าพระเยซูเป็นแบบฉบับในการปฏิบัติตน สำหรับภาวะผู้นำของพระเยซูในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นว่า พระเยซูเป็นผู้นำที่รับใช้ปรณนิบัติผู้อื่น เป็นผู้นำที่มีความรัก เมตตา และให้อภัย เป็นผู้นำที่มีความกล้าหาญ และเป็นผู้นำที่สามารถนำสาวกซึ่งมีความแตกต่างกันให้พวกเขาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มพร้อมกับพระองค์และปฏิบัติภารกิจร่วมกัน โดยเหตุการณ์ในพระวรสารที่ถูกกล่าวถึงว่าแสดงความเป็นผู้นำของพระเยซูมากที่สุด ได้แก่ เหตุการณ์การล้างเท้าสาวก (ยน. 13:1-20) เหตุการณ์การสละชีวิตบนไม้กางเขน (มธ. 27:32-56; มก. 15:21-41; ลก. 23: 26-49; ยน. 19: 17-30) เหตุการณ์ที่เปโตรจับปลาได้เป็นอันมากและติดตามพระเยซูไป (ลก. 5:1-11) และ เหตุการณ์การช่วยเหลือคนที่กำลังทุกข์ยากลำบาก เช่น การรักษาโรคและความพิการต่างๆ ซึ่งปรากฏอยู่บ่อยครั้งในพระวรสาร

สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของบุคคลในยุคปัจจุบันที่สะท้อนความเป็นผู้นำตามแบบฉบับพระเยซู โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างกล่าวถึงคุณลักษณะมีความรักและเมตตาต่อทุกคน เสียสละ สุภาพถ่อมตน ช่วยเหลือรับใช้ผู้อื่นด้วยความเมตตา กล้าหาญ และทำความดีโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์การสื่อสารกับภาวะผู้นำของพระเยซูทั้งหมดที่สังเกตได้ พบว่า การทำความเข้าใจภาวะผู้นำจะต้องศึกษาและเข้าใจในองค์ประกอบของการสื่อสารก่อน นั่นคือ ผู้นำ ผู้ตาม สถานการณ์ สภาพแวดล้อม และการสื่อสาร ซึ่งในการวิเคราะห์ความเป็นผู้นำ สามารถพิจารณาได้จาก 2 ลักษณะ คือ คุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้นำเอง และพฤติกรรมที่ แสดงการยอมรับของผู้ตาม โดยผู้นำจะต้องวิเคราะห์ตนเอง วิเคราะห์ผู้รับสารหรือ ผู้ตาม วิเคราะห์ สถานการณ์และสภาพแวดล้อม จากนั้นจึงเลือกใช้สารและภาษาทั้งวัจนและอวัจนอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงกลยุทธ์ในการสื่อสารเพื่อสร้างการยอมรับด้วยหลักแรงจูงใจทั้งสามของอริสโตเติล ทั้ง ด้านความน่าเชื่อถือของผู้พูด (Ethos) อารมณ์ของผู้ฟัง (Pathos) และหลักเหตุผล (Logos) มา ปรับใช้ให้เหมาะสมกับผู้รับสาร ซึ่งจากการวิเคราะห์พระวรสารทั้งหมดพบกระบวนการสื่อสารเชิง พฤติกรรมของพระเยซูที่นำไปสู่ภาวะผู้นำที่มีความสามารถพิเศษตามแนวคิดของ Jay A. Conger โดยมีลักษณะเด่นคือพระองค์มิได้มีพฤติกรรมเรียงตามลำดับขั้นตอน กล่าวคือ พระเยซูทรงไวต่อ โอกาสและกำหนดเป้าหมาย ก่อนจะสื่อสารวิสัยทัศน์อย่างชัดเจน พร้อมกับสร้างความเชื่อมั่นใน วิสัยทัศน์และกระทำให้วิสัยทัศน์บรรลุผลไปพร้อมกัน ผ่านการประกาศร่วมกับภารกิจรักและรับใช้ นำไปสู่ภาวะผู้นำที่มีความสามารถพิเศษของพระเยซู ซึ่งสามารถโน้มน้าวใจให้ผู้รับสารติดตาม และยอมรับพระเยซูเป็นผู้นำ

คุณลักษณะผู้นำที่สำคัญประการหนึ่งที่ผู้วิจัยพบในพระเยซูคือมีความเป็น "ครู" จากการศึกษพระวรสารพบว่าพระเยซูพร้อมที่จะสอนทุกคนอยู่ตลอดเวลา โดยทรงใช้กลยุทธ์การ สื่อสารที่เป็นลักษณะเฉพาะตัว กล่าวคือ โดยปกติอาจารย์ชาวยิวในสมัยนั้นจะสอนโดยอาจารย์ จะอ่านพระคัมภีร์ตอนหนึ่งหรืออ่านกฎบัญญัติบรรทัดหนึ่ง แล้วจึงอธิบายความหมายและการ นำไปใช้ ตอนท้ายของการสอนก็จะสรุปเป็นข้อความสั้นๆ แต่มีใจความครบ แล้วพูดซ้ำไปซ้ำมาจน ลูกศิษย์จำได้ขึ้นใจ (คอลลา ลูค, 2000) แต่การสอนของพระเยซูต่างจากคัมภีร์อาจารย์ (มธ. 7:18-19) พระองค์ทรงเริ่มด้วยพระคัมภีร์ แล้วพูดตรงไปตรงมาในเรื่องที่เป็นประสบการณ์ธรรมดาเป็น เรื่องสั้นๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่คนคุ้นเคยและจดจำได้ง่าย นั่นคือวิถีชีวิตของผู้รับสาร เช่น การเพาะปลูก การเลี้ยงแกะ การจับปลา การหมักเหล้าองุ่น หรือยกตัวอย่างสิ่งที่เห็นเป็นรูปธรรมใน ชีวิตประจำวัน เช่น ตะเกียง เหยี่ยวเงิน นก เป็นต้น เพื่อเป็นสื่อนำไปสู่ความจริงที่ลึกซึ้งและเป็น เรื่องนามธรรม การใช้คำอุปมาและเรื่องเล่าต่างๆ ของพระเยซูจึงทำให้ผู้รับสารที่ส่วนใหญ่เป็น ชาวบ้านธรรมดาสามารถฟังและเข้าใจได้ บ่อยครั้งที่พระเยซูมักตั้งคำถามหรือปล่อยให้คนฟัง

พิจารณาและตัดสินใจด้วยตนเอง และที่สำคัญที่สุดคือพระองค์สอนด้วยการปฏิบัติในสิ่งที่พระองค์สอนอยู่เสมอ เป็น "สื่อชีวิต" ตามที่โฆภาส ฉัตรบรรยงศ์ (2536) กล่าวไว้ การลงมือปฏิบัติในกิจกรรมที่ทำประจำวันด้วยส่งผลให้พระเยซูเป็นผู้โน้มน้าวใจที่ทำให้คนที่ได้ฟังพระเยซูสอนต่างเชื่อ ยอมรับและยกย่องพระเยซูเป็นอาจารย์ การเป็นผู้นำนักสอนและนักปฏิบัติของพระเยซูจึงตรงกับที่อรรณ ปิลันธนีโอวาท (2546) กล่าวไว้ว่า ผู้สื่อสารที่ต้องการจะเป็นผู้โน้มน้าวใจที่ดี จะต้องมีการปฏิบัติตนให้สอดคล้องไปด้วยในกิจกรรมที่ทำประจำวัน ไม่ใช่เฉพาะแต่เวลาทำการสื่อสารเท่านั้น จึงสรุปได้ว่าการสื่อสารของพระเยซูทำให้พระองค์ได้รับการยอมรับเป็นผู้นำ การสื่อสารผ่านสัญลักษณ์ที่ประการของพระเยซูแสดงให้เห็นถึงสารเรื่องอาณาจักรของพระเจ้าที่กำลังจะมาถึง และอยู่ท่ามกลางมวลมนุษย์ และหนทางที่จะไปสู่อาณาจักรนั้นโดยการยึดบัญญัติแห่งความรักเป็นแก่น พระเยซูสามารถสื่อสารให้สาวกรับรู้ถึงภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ โดยปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการประกอบภารกิจต่อทุกคน โดยเฉพาะคนที่ต่ำต้อยในสังคมด้วยความรักและความเมตตา ตรงกับที่สนธยา (2545) กล่าวว่าพระเยซูเสนอค่านิยมที่ทวนกระแสของโลกในการแสดงความรัก ความเมตตา อ่อนโยนต่อผู้อื่นโดยทรงสอนและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างอยู่เสมอ

ในการสื่อสารเพื่อการสอนของพระเยซูนั้นพบว่ามีความคล้ายคลึงกับพระพุทธรเจ้าหลายประการ อรรณ ปิลันธนีโอวาท (2539: 227-249) ได้กล่าวถึงพระพุทธรเจ้ากับหลักวิทยาศาสตร์ในประเด็นต่างๆ โดยภาพรวมพบความคล้ายคลึงกันกับการสื่อสารของพระเยซู แต่ก็มีบางส่วนที่แตกต่างกันด้วย ดังจะอธิบายตามลำดับต่อไป

แหล่งที่มาของ "สาร" เนื้อหาสารที่พระพุทธรเจ้าทรงสั่งสอนประชาชนนั้นเป็นสิ่งที่ทรงค้นพบด้วยพระองค์เอง โดยทรงแสวงหาความรู้เกี่ยวกับความจริงด้วยวิธีการคิดแบบญาณวิทยา หรือทฤษฎีความรู้ (epistemology) ด้วยวิธีการพิสูจน์ สอบสวนและทดลองให้ประจักษ์ด้วยพระองค์เอง พร้อมกันกับใช้พระปัญญาพิจารณาไตร่ตรองจนกระทั่งตรัสรู้เป็นอริยสัจ 4 ในขณะที่เนื้อหาสารของพระเยซูที่ทรงสั่งสอนประชาชนนั้นพระองค์ตรัสว่าเป็นสารจากพระเจ้า "คำสอนของเราไม่ใช่ของเราเอง แต่เป็นของพระองค์ผู้ทรงใช้เรามา ถ้าผู้ใดตั้งใจประพฤติตามพระประสงค์ของพระองค์ ผู้นั้นก็จะรู้ว่าคำสอนนั้นมาจากพระเจ้า หรือว่าเราพูดตามใจชอบของเราเอง ผู้ใดที่พูดตามใจชอบของตนเอง ผู้นั้นย่อมแสวงเกียรติสำหรับตนเอง แต่ผู้ที่แสวงเกียรติให้พระองค์ผู้ทรงใช้ตนมา ผู้นั้นแหละเป็นคนจริงไม่มีอธรรมเลย" (ยน. 7:16-18)

ผู้รับสาร ทั้งพระพุทธรูปเจ้าและพระเยซูต่างวิเคราะห์ผู้รับสารโดยเปรียบเทียบผู้รับสารของพระองค์แตกต่างกันไป พระพุทธรูปเจ้าทรงวิเคราะห์พิจารณาผู้รับสารตามระดับสติปัญญาโดยเปรียบกับดอกบัว 4 เหล่า คือ

1. อุกมฤตัญญ คือ ผู้ที่มีสติปัญญามาก สามารถเข้าใจได้จับพลันเพียงยกหัวข้อขึ้นแสดง ผู้รับสารกลุ่มนี้เปรียบได้เหมือนดอกบัวที่ผุดขึ้นพ้นผิวน้ำ เมื่อได้รับศรัทธาจากดวงอาทิตย์แล้วจะบานทันที

2. อิบจิตัญญ คือ ผู้ที่จะเข้าใจได้เมื่อท่านขยายความอธิบายพิสดารออกไป กลุ่มผู้รับสารนี้เปรียบเสมือนดอกบัวที่บ่มเสมอน้ำจากบานในวันรุ่งขึ้น

3. เนยยะ คือ ผู้ที่พอจะชี้แจงให้เข้าใจได้หากมีการสั่งสอนฝึกอบรมต่อๆ ไป เสมือนดอกบัวที่อยู่ในน้ำ สามารถที่จะผุดขึ้นพ้นน้ำและบานในวันต่อๆ ไป

4. บทปรมะ คือ ผู้อับปัญญา สอนให้รู้ได้เพียงตัวบทคือพยัญชนะหรือถ้อยคำ ไม่อาจเข้าใจอรรถะคือความหมาย เสมือนดอกบัวที่ติดอยู่กับโคลนตม ไม่อาจผุดขึ้นพ้นน้ำได้ รั้งแต่จะเป็นอาหารของปลาและเต่า

ในขณะที่พระเยซูเปรียบเทียบผู้รับสารด้วยคำอุปมาเรื่องผู้หว่านพืช (มธ. 13:3-8, 18-23)* โดยทรงเปรียบสารเรื่องอาณาจักรของพระเจ้าเป็น "เมล็ดพืช" ซึ่งถูกหว่านไปตกบนพื้นดินซึ่งก็คือผู้รับสาร ที่มีความแตกต่างกันไป

1. ถนนหนทาง เมล็ดพืชที่ตกอยู่บนถนนเหล่านี้ถูกนกจิกกิน หมายถึงคนที่ได้ยินคำบอกเล่าเรื่องอาณาจักรพระเจ้าแต่ไม่เข้าใจ มารก็มาฉวยเอาพืชซึ่งหว่านในใจเขาไปเสีย

2. พื้นหินที่มีเนื้อดินน้อย เมล็ดพืชที่ตกอยู่บนพื้นหินนี้งอกขึ้นโดยเร็วเพราะรากไม่ลึก เมื่อแดดจัดก็ถูกแดดเผาเหี่ยวแห้งไป เปรียบกับบุคคลที่ได้ยินพระวาจาแล้วก็รับทันทีด้วยความปรีดี แต่ไม่ฝังลึกในหัวใจจึงทนอยู่ชั่วคราว และเมื่อถูกกดขี่ข่มเหงเพราะพระวาจานั้นเขาก็เลิกละทิ้งทันที

3. พื้นที่กลางต้นหนาม เมล็ดพืชซึ่งขึ้นกลางต้นหนาม ก็ถูกต้นหนามงอกขึ้นปกคลุม หมายถึง บุคคลที่ได้ฟังพระวาจา แล้วความกังวลตามธรรมดาโลก และความลุ่มหลงในทรัพย์สมบัติรัดพระวาจานั้นเสีย จึงไม่เกิดผล

4. พื้นดินดี เมล็ดพืชซึ่งหว่านตกในดินดีนั้น หมายถึงบุคคลที่ได้ยินพระวาจานั้นและเข้าใจนำไปปฏิบัติจึงเกิดผลตามกำลังของผู้นั้น

* ดูรายละเอียดคำอุปมาเรื่องผู้หว่านพืชได้ที่ภาคผนวก หน้า 186-187

การเปรียบเทียบผู้รับสารของศาสดาทั้งสองท่านดังกล่าวแสดงถึงการวิเคราะห์ผู้รับสาร ซึ่งทั้งพระพุทธรเจ้าและพระเยซูทรงสั่งสอนผู้คนทุกชั้นวรรณะโดยไม่จำกัดเพศ ฐานะ และชาติตระกูล พร้อมทั้งทรงสื่อสารโดยปรับเนื้อหาและถ้อยคำให้เหมาะสมกับผู้รับสารเพื่อให้เขาสามารถเข้าใจได้ โดยทั้งสองพระองค์ต่างใช้ศาสตร์แห่งวาทะในการชักจูงผู้รับสารให้มุ่งมั่นกระทำความดี มิใช่เพื่อพระองค์เองแต่เพื่อให้ผู้รับสารได้พ้นทุกข์ คือการเข้าถึงนิพพานในทางพุทธ และการมีชีวิตนิรันดร์ร่วมกับพระเจ้าในอาณาจักรสวรรค์ในทางคริสต์นั่นเอง

วิธีการถ่ายทอดสาร จุดมุ่งหมายในการสอนของศาสดาทั้งสองท่านต่างต้องการให้ประชาชนผู้มีสติปัญญาแตกต่างกันสามารถเข้าใจและจดจำได้ง่ายที่สุด ซึ่งวิธีการสำคัญในการถ่ายทอดสารของพระพุทธรเจ้าตามที่อรรถวาท ปิลันธนีอวาท (2539: 238-249) ได้วิเคราะห์ไว้ นั้นพบว่ามีความคล้ายคลึงกับวิธีการถ่ายทอดสารของพระเยซูหลายประการ ดังนี้

1. *ทรงถ่ายทอดสารอย่างเหมาะสมตามความสามารถและประสบการณ์ภูมิหลังของผู้รับสาร* แสดงถึงความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ โดยทรงเลือกพูดในสิ่งที่ผู้ฟังสนใจอยู่ก่อนแล้วจึงโยงเข้าประเด็นสำคัญ ที่ต้องการจะเน้นย้ำ เช่น เหตุการณ์ที่พระพุทธรเจ้าทรงเทศนาแก่ชฎิล 1,003 คนที่ถือลัทธิบูชาไฟ และเหตุการณ์ที่พระเยซูทรงเทศนาสั่งสอนแก่ประชาชนบนภูเขาในเรื่องพระเจ้าและเงินทองกับความกระวนกระวาย (มธ. 6:25-34)* จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าพระพุทธรเจ้าทรงค่อยๆ ตรัสขยายความในสิ่งที่ผู้ฟังสนใจ ตามภูมิหลังของเขานั้นคือเรื่องไฟ ก่อนโยงไปสู่เรื่องสำคัญที่พระองค์ต้องการสอน ทำให้ชฎิลฟังแล้วเข้าใจและบรรลุพระอรหันต์พร้อมกัน ส่วนพระเยซูก็ทรงทราบธรรมชาติของชาวยิวว่าจะให้ความสำคัญกับทรัพย์มากเป็นอันดับสองรองจากเกียรติยศ พระองค์สอนในเรื่องที่ผู้รับสารสนใจโดยใช้เทคนิคการสอนด้วยการยกตัวอย่างสิ่งพื้นฐานธรรมดาที่พบเห็นเป็นรูปธรรมมาเชื่อมโยงไปสู่ประเด็นสำคัญซึ่งเป็นเรื่องนามธรรม พร้อมทั้งตั้งคำถามให้ผู้รับสารคิดวิเคราะห์ด้วยตนเองเป็นระยะๆ ทำให้ผู้รับสารเข้าใจในสารได้ชัดเจน

* ดูรายละเอียดตัวอย่างวิธีการถ่ายทอดสารของพระพุทธรเจ้าและพระเยซูในแต่ละหัวข้อได้ในภาคผนวก หน้า 187-193

2. *ทรงถ่ายทอดสารด้วยวิธียกนิทานที่มีคติสอนใจ* (parable) พระพุทธเจ้าทรงเล่านิทานที่มีคติสอนใจในการสั่งสอนเช่นเดียวกับพระเยซู หลายครั้งที่พระเยซูยกนิทานที่มีคติสอนใจมาสื่อสารเพื่อตอบคำถามและสอนผู้รับสารโดยตั้งคำถามให้ผู้ฟังได้คิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง และเมื่อผู้รับสารตอบได้ถูกต้อง พระเยซูก็มักจะย้าให้ผู้ฟังลงมือปฏิบัติตามที่เขาตอบด้วย "จงกระทำอย่างนั้นแล้วจะได้ชีวิต" (ลก. 10:28) "ท่านจงไปทำเหมือนอย่างนั้นเถิด" (ลก. 10:37) แต่จุดที่แตกต่างและเป็นเอกลักษณ์ของพุทธศาสนา คือ พระพุทธเจ้าทรงเล่าชาดก (jataka) หรือเรื่องเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิดในชาติต่างๆ ของพระพุทธองค์ในการสอน ซึ่งไม่มีในศาสนาคริสต์

3. *ทรงใช้วิธีการสนทนา* (dialogue) ในการสื่อสารเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้นและสร้างการยอมรับ ทั้งพระพุทธเจ้าและพระเยซูทรงใช้วิธีการสนทนา การอรรถาธิบายทำให้เนื้อหาที่มีความโน้มน้าวใจในตัวเองอันเป็นการโน้มน้าวใจทางอ้อม ตัวอย่างเช่น การสนทนากับโสณทัณฑะพราหมณ์ของพระพุทธเจ้า และการสนทนากับหญิงชาวสะมาเรียของพระเยซู (ยน. 4:1-42) หลังจากการสนทนาทำให้ผู้รับสารยอมรับในตัวผู้ส่งสารคือศาสดาทั้งสองท่าน แต่ลักษณะการสนทนาของพระพุทธเจ้าและพระเยซูแตกต่างกัน พระพุทธเจ้าจะใช้การตั้งคำถามเพื่อให้คู่สนทนาตอบ แต่พระเยซูจะตรัสเพื่อกระตุ้นความสนใจทำให้คู่สื่อสารตั้งคำถามและพระองค์เป็นผู้ตอบคำถาม ซึ่งจากบทสนทนาของศาสดาทั้งสองท่านแสดงถึงการรู้จักคู่สนทนาและสภาพจิตใจของคู่สนทนานำไปสู่การปรับการสื่อสารให้เหมาะสม กล่าวคือ โสณทัณฑะพราหมณ์ซึ่งเป็นผู้มีเกียรติยศมากนั้น พระพุทธองค์ทรงปรารถนาให้ท่านเกิดความสบายใจในการสื่อสาร พระองค์จึงทรงแนะนำให้เขาคิดไตร่ตรองโดยตั้งคำถามในสิ่งที่เขาชำนาญก่อน เมื่อถูกทูลขอให้อธิบายพระองค์จึงทรงอธิบาย อันเป็นการแสดงพระองค์ว่าไม่ยกตนข่มท่าน และไม่ทำให้คู่สนทนาได้รับความอับอายต่อหน้ากลุ่มคนของเขา ส่วนพระเยซูเมื่อสนทนากับสตรีชาวสะมาเรียซึ่งเป็นศัตรูกับชาวยิวและยังเป็นผู้ที่ไม่เคยรู้จักพระองค์มาก่อนนั้น พระองค์เริ่มตรัสโดยสร้างความสนใจให้กับเธอ พร้อมกับตรัสเกี่ยวกับเรื่องของตัวเธอทำให้เธอเกิดความเชื่อ จากนั้นพระเยซูจึงสอนเรื่องฝ่ายจิต ซึ่งหลังจากการสนทนาสตรีผู้นี้ได้ยอมรับและเป็นพยานให้กับพระองค์แก่ชาวเมืองนั้น

4. ทรงใช้การยกตัวอย่างเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย (metaphor) ในการเทศนาสั่งสอน และการสนทนาโต้ตอบ ทั้งพระพุทธรเจ้าและพระเยซูใช้วิธีเปรียบเทียบเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจได้ชัดเจน ซึ่งลักษณะเด่นในการใช้อุปมาของพระเยซูนั้น พระองค์ทรงยกตัวอย่างสภาพวิถีชีวิตประจำวันของผู้รับสาร หรือสิ่งที่เป็นรูปธรรมมาเป็นสื่อการสอนเพื่อใช้เปรียบเทียบทำให้ผู้รับสารเข้าใจได้ชัดเจน ทั้งนี้คำอุปมาเรื่องอาณาจักรของพระเจ้าเป็นคำอุปมาที่พบได้เป็นจำนวนมากในพระวรสาร ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับคำอุปมาของพระเยซูจะปรากฏอยู่ในภาคผนวก หน้า 178-179

ความแตกต่างในการถ่ายทอดสารของพระพุทธรเจ้ากับพระเยซูนั้น พระพุทธรเจ้าทรงเน้น logos เป็นหลักโดยเตือนให้ยับยั้งความเชื่อแต่ให้สอบสวนรู้ด้วยตนเอง พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนมิให้เชื่อ (1) โดยฟังตามกันมา (2) โดยสืบกันมา (3) โดยตื่นข่าวลือ (4) โดยอ้างตำรา (5) โดยนึกเอา (6) โดยคาดคะเน (7) โดยตรึกตรองอาการ (8) โดยพอใจว่าชอบแก่ความเห็นของตน (9) โดยเห็นว่ารูปลักษณะพอเชื่อได้ และ (10) โดยเห็นว่าสมณะผู้นี้เป็นครูของเรา แต่ให้สอบสวนจนรู้ได้ด้วยตนเอง เมื่อพิจารณาด้วยปัญญาแล้วจึงควรละหรือปฏิบัติตามนั้น ส่วนพระเยซูจะทรงเน้น ethos ของพระองค์โดยย้าให้ผู้รับสารมีความเชื่อในพระองค์เป็นหลัก โดยกล่าวว่าคำสอนของพระองค์มาจากพระเจ้า แล้วจึงย้าให้ผู้รับสารไปปฏิบัติตามซึ่งเป็นการให้ผู้รับสารค้นพบความจริงด้วยตนเองจากการปฏิบัติ ดังที่พระองค์ตรัสว่า "คำสอนของเราไม่ใช่ของเราเอง แต่เป็นของพระองค์ผู้ทรงใช้เรามา ถ้าผู้ใดตั้งใจประพฤติตามพระประสงค์ของพระองค์ ผู้นั้นก็จะรู้ว่าคำสอนนั้นมาจากพระเจ้า หรือว่าเราพูดตามใจชอบของเราเอง" (ยน. 7:16-17)

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจในการสื่อสารของศาสดาทั้งสองท่านก็คือ หลักการในการกล่าววาทะ พระพุทธรเจ้าทรงตรัสว่า "วาจาใดไม่จริงไม่แท้ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ หรือจริงแท้แต่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และไม่เป็นที่รักเป็นที่พอใจของคนอื่น ก็ไม่กล่าววาจานั้น คำใดจริงแท้ประกอบด้วยประโยชน์และไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่พอใจของคนอื่น ตถาคตย่อมรู้กาลที่จะกล่าววาจานั้น คำใดไม่จริงไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์หรือจริงแท้ แต่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และไม่เป็นที่รักเป็นที่พอใจของคนอื่น ตถาคตก็ไม่กล่าววาจานั้น คำใดจริงแท้ประกอบด้วยประโยชน์และเป็นที่รักเป็นที่พอใจของคนอื่น ตถาคตย่อมรู้กาลที่จะกล่าววาจานั้น" (อ้างถึงในอรชรพรรณ ปิลันธน์โอวาท, 2539: 247-248) แสดงถึงหลักการเบื้องต้นที่พระพุทธรเจ้าทรงดำเนินถึงนั่นคือปัจจัยเรื่องความจริง ความได้ประโยชน์ ความพึงพอใจของผู้ฟัง และกาละ

ส่วนหลักการในการกล่าววาหะของพระเยซูนั้น พระองค์ทรงเน้นในเรื่องความจริงและเจตนาของการพูด เช่น เมื่อทรงสอนเรื่องการสวดสาบาน ตามธรรมเนียมปฏิบัติของชาวยิว กล่าวไว้ว่าอย่าเสียคำสัตย์สาบาน คำสัตย์สาบานที่ได้ถวายต่อองค์พระผู้เป็นเจ้านั้น ต้องรักษาไว้ให้มัน แต่พระเยซูสอนว่าอย่าสาบาน "จริงก็จริงว่าจริง ไม่ก็ว่าไม่ พูดแต่เพียงนี้พอ คำพูดเกินนี้ไป มาจากความชั่ว" (มธ. 5:37) สำหรับเจตนาหรือท่าทีภายในจิตใจของผู้พูดในการพูดนั้น พระเยซูทรงสอนไม่ให้กล่าวโทษผู้อื่นเพราะนั่นหมายถึงผู้พูดกำลังตัดสินบุคคลนั้น "อย่าวินิจฉัยโทษเขา และท่านทั้งหลายจะไม่ได้ถูกวินิจฉัยโทษ อย่ากล่าวโทษเขาและท่านทั้งหลายจะไม่ได้ถูกกล่าวโทษ" (ลก. 6:17) พระเยซูให้ความสำคัญกับการสื่อสารด้วยคำพูดอย่างมาก "คำที่ไม่เป็นสาระทุกคำซึ่งมนุษย์พูดนั้น มนุษย์จะต้องรับผิดชอบในถ้อยคำเหล่านั้น ในวันพิพากษา เหตุว่าที่เจ้าจะพ้นโทษได้ หรือจะต้องถูกปรับโทษนั้น ก็เพราะวาจาของเจ้า" (มธ. 12: 36-37) ซึ่งเป็นการเตือนให้ผู้พูดรับผิดชอบต่อคำพูดของตนโดยยกการพิพากษาของพระเจ้าตามความเชื่อของชาวยิวมาสอน คล้ายคลึงกับที่พระพุทธรเจ้าได้ทรงสอนให้ผู้พูดมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนพูดด้วยเช่นกัน แต่พระพุทธรเจ้าอธิบายโดยกล่าวเปรียบเทียบว่า เมื่อคนพูดหรือปฏิบัติด้วยจิตชั่ว ความเจ็บปวดก็จะติดตามเขาไปดุจล้อเทียมเกวียนติดตามโคลากเกวียนฉนั้น นอกจากนั้นพระเยซูยังตรัสสอนด้วยว่าคำพูดทำให้ผู้ฟังรู้จักผู้พูดเช่นเดียวกับที่เราจะรู้จักต้นไม้ด้วยผล "ต้นไม้ดีย่อมไม่เกิดผลเลว หรือต้นไม้เลวย่อมไม่เกิดผลดี เพราะว่าเราจะรู้จักต้นไม้ทุกต้นได้ก็เพราะผลของมัน เพราะว่าเขาย่อมไม่เก็บผลมะเดื่อจากต้นไม้มีหนาม หรือย่อมไม่เก็บผลองุ่นจากต้นระกำ คนดีก็ย่อมเอาของดีออกจากคลังดีแห่งใจของตน และคนชั่วก็ย่อมเอาของชั่วจากคลังชั่วแห่งใจของตน ด้วยใจเต็มด้วยอะไรปากก็พูดออกมาอย่างนั้น" (ลก. 6:43-45) จากการวิเคราะห์การสื่อสารเพื่อการสอนของพระเยซูและพระพุทธรเจ้า ดังที่กล่าวไปแล้วนั้นจึงสรุปได้ว่าโดยภาพรวมจะมีความคล้ายคลึงกัน

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยในเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นผู้นำของพระเยซู พบว่าปัจจัยในตัวของผู้นำจะเป็นปัจจัยเชิงบวกหรือเชิงลบนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยในตัวผู้รับสารด้วย ความแตกต่างกันในเรื่องของกลุ่มที่สังกัด การศึกษา และทัศนคติต่อตนเอง ย่อมส่งผลต่อการยอมรับความเป็นผู้นำที่แตกต่างกันไป ดังนั้นผู้นำจึงต้องวิเคราะห์และเลือกใช้กลยุทธ์การสื่อสารให้เหมาะสม ผลการวิจัยพบว่าโดยภาพรวมพระเยซูเลือกใช้ ethos และ logos มากที่สุด ทั้งนี้ทรงใช้ ethos และ pathos กับผู้รับสารกลุ่มชนชั้นล่างและชนชั้นกลางที่มีฐานะต่ำต้อย มีการศึกษาน้อย และมีทัศนคติในเชิงลบต่อตนเอง โดยใช้ภาษาและคำที่แสดงถึงความรัก อานาจ และความเชื่อมั่น พูดเกี่ยวกับตนเอง และใช้ภาษาที่แสดงถึงการปลอบประโลมใจคู่สื่อสาร แสดงตัวเป็นมิตรกับพวก

เขาโดยต้อนรับ ร่วมรับประทานอาหาร ช่วยเหลือรับใช้ และสอนพวกเขา ซึ่งสามารถสร้างอิทธิพลต่อผู้รับสารกลุ่มชนชั้นล่างอย่างมาก เพราะการที่พระเยซูผู้ซึ่งพวกเขาเชื่อว่าเป็นคนของพระเจ้า ยอมรับพวกเขาก็แสดงว่าพระเจ้าให้อภัยและยอมรับพวกเขาแล้ว บางคนจึงกลับใจเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองมาปฏิบัติตามคำสอนของพระเยซูและติดตามพระองค์ ในขณะที่เมื่อจะสื่อสารกับกลุ่มผู้นำทางสังคมและศาสนา พวกเขาเป็นผู้ที่มีฐานะ มีการศึกษาสูง และมีทัศนคติเชิงบวกต่อตนเอง ทั้งยังเป็นสมาชิกในกลุ่มอ้างอิงด้วย การใช้ ethos ของพระเยซู เช่น การตรัสอภัยบาปหรือช่วยเหลือรักษาโรคโดยละเมียดกฏวัน สบาโต รวมทั้งการประพฤติแหวกธรรมเนียมการสื่อสารโดยการเรียกพระเจ้าอย่างสนิทสนมและการสมาคมกับคนบาปได้สร้างความไม่พอใจให้กลุ่มผู้นำทางสังคม และนำไปสู่การต่อต้านก็แสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านวัฒนธรรมการสื่อสารและขนบธรรมเนียมมีผลต่อการยอมรับภาวะผู้นำด้วย เมื่อถูกต่อต้าน พระเยซูเปลี่ยนรูปแบบการสื่อสารโดยใช้แต่อุปมาในการสอนประชาชน และประกอบภารกิจต่างๆ อย่างเฉพาะเจาะจงกับคู่สื่อสารตามลำพัง มากกว่าจะกระทำในที่สาธารณะพร้อมกับกำชับไม่ให้พวกเขาบอกใคร ในการสื่อสารกับกลุ่มผู้นำทางสังคม พระเยซูเลือกใช้กลยุทธ์การสื่อสารด้าน logos เป็นหลักในการโน้มน้าวใจด้วยการยกเหตุผลและหลักฐานต่างๆ มาพิสูจน์ ไม่ว่าจะเป็นการยกตัวอย่างเหตุการณ์จากในพระคัมภีร์ ยกตัวอย่างพฤติกรรมของพวกเขาเอง ยกอุปมาเรื่องเล่าที่แสดงเหตุและผล รวมทั้งตั้งคำถามให้ผู้รับสารคิดวิเคราะห์ด้วยตนเองเป็น self persuasion หรือ ใช้คำถามต้อนให้จุ่มมุ่ม ร่วมกับยกพยานมาสนับสนุน โดยเฉพาะพระเจ้าและภารกิจที่พระองค์กระทำ (ยน. 10:25,37-38) มายืนยัน ethos ของพระองค์ แต่พวกเขาก็ไม่เชื่อ และขอให้พระเยซูแสดงหมายสำคัญต่างๆ ครึ่งแล้วครึ่งเล่า พระเยซูจึงปฏิเสธและเสด็จจากเขาไป ซึ่งเมื่อพระเยซูวิเคราะห์ว่ากลุ่มผู้รับสารกลุ่มนี้ยากที่จะโน้มน้าวใจ เพราะสารของพระองค์ตกอยู่ในเขตที่ยอมรับไม่ได้ Latitude of rejection ตามทฤษฎีการตัดสินจากสังคมและพันธะผูกพัน (Social judgment-involvement theory) พระเยซูจึงมุ่งสื่อสารกับบรรดาสาวกซึ่งยอมรับความเป็นผู้นำของพระองค์เพื่อเตรียมสาวกให้สืบทอดวิสัยทัศน์ และพันธกิจของพระองค์ต่อไป พระเยซูใช้ ethos ในการสื่อสารด้วยการกล่าวอ้างถึงความสัมพันธ์กับพระเจ้าในฐานะพระบุตรที่พระเจ้ามอบหมายให้มาทำภารกิจประกาศสั่งสอน รวมทั้งการสละชีวิตแทนคนเป็นอันมากเพื่อนำมนุษย์กลับไปหาพระเจ้าพระบิดา พระเยซูตรัสกับสาวกอย่างตรงไปตรงมาถึงมรณกรรมของพระองค์เอง และความยากลำบากหรือการข่มเหงที่สาวกต้องเผชิญ (ยน. 15:20) เพื่อเตือนให้บรรดาสาวกพร้อมรับมือกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น พร้อมกันนั้นพระเยซูทรงปลอบใจและให้คำสัญญากับสาวกถึงรางวัลที่พวกเขาจะได้รับในอนาคต เมื่อพระเยซูถูกจับและสอบสวนโดยคนที่ไม่ยอมรับพระองค์ พระเยซูเลือกที่จะนิ่งเงียบเป็นส่วนใหญ่โดยทราบดีว่าถึง

จะกล่าวอะไรพวกเขาก็ไม่เชื่อ (ลก. 22:67) การไม่ได้แย้งแก้ต่างข้อกล่าวหาจึงนำไปสู่การถูกตัดสินประหารชีวิต ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่คนในสังคมปาเลสไตน์สมัยนั้นได้รับอิทธิพลจากแนวคิดเรื่องกลุ่มและเกียรติด้วย จึงส่งผลต่อการไม่ยอมรับความเป็นผู้นำของพระเยซู อย่างไรก็ตามสภาพสังคมปาเลสไตน์ที่ไม่สงบก็เอื้อต่อการเป็นผู้นำของพระเยซูด้วย ตรงกับที่ Douglas F. Barnes ได้วิเคราะห์ภาวะผู้นำทางศาสนาที่มีความสามารถพิเศษไว้ 15 ท่านรวมทั้งพระเยซู แล้วพบว่าผู้นำทางศาสนาส่วนใหญ่มีชีวิตอยู่ในช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมาก

ตามที่พระวรสารบันทึกไว้ เมื่อพระเยซูสิ้นพระชนม์ด้วยการถูกตรึงกางเขนแล้วพระองค์กลับคืนพระชนม์ชีพในวันที่สามและมาปรากฏกายแก่บรรดาสาวกหลายครั้ง ซึ่งพระเยซูใช้สัญญาณในการสื่อสารเพื่อสร้างการยอมรับ เช่น การหักขนมปัง การเรียกชื่อสาวก พร้อมกับแสดงบาดแผลที่ถูกตรึง รวมทั้งยกพระคัมภีร์มาเป็นพยานพร้อมกับกล่าวยืนยันถึงสิ่งที่พระองค์เคยตรัสไว้กับพวกเขาแล้ว ทำให้บรรดาสาวกเชื่อและยอมรับพระเยซูพร้อมกับปฏิบัติตามวิสัยทัศน์และภารกิจที่พระเยซูมอบหมาย โดยเลียนแบบพฤติกรรมกรรมการสื่อสารด้วยสัญญาณทั้งสี่ประการของพระเยซู ได้แก่ ภารกิจรักและรับใช้ ชุมชนซึ่งคนมารวมตัวกันและมีความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้น การประกาศพระวาจา รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ เป็นกระบวนการและพฤติกรรมในหมู่ผู้ติดตามที่ทำให้ผู้ที่ไม่เคยพบหรือมีปฏิสัมพันธ์กับพระเยซูโดยตรงรับรู้คุณลักษณะพิเศษและยอมรับพระเยซูเป็นผู้นำ ต่อมาเมื่อกลุ่มคริสตชนขยายวงกว้างขึ้น สาวกจึงเขียนเรื่องราวชีวิตและคำสอนของพระเยซูกลายเป็นพระวรสารทั้งสี่ฉบับ จากการศึกษาพระวรสารทั้งสี่พบข้อสังเกตว่าการรับรู้และถ่ายทอดภาวะผู้นำของพระเยซูจะแปรไปตามภูมิหลังของผู้นิพนธ์ โดยภาพลักษณ์ความเป็นผู้นำที่สาวกของพระเยซูรับรู้และถ่ายทอดไว้ในพระวรสารแสดงถึงความเป็นผู้ยึดมั่นในคุณธรรม (high moral character) มากที่สุด ซึ่งเป็นปัจจัยในตัวผู้สื่อสารที่คริสตชนคาทอลิกชาวไทยในปัจจุบันรับรู้เช่นกัน ทั้งนี้คริสตชนกลุ่มตัวอย่างรับรู้ถึงอิทธิพลของพระเยซูทั้งในด้านจิตใจและในด้านการดำเนินชีวิตไม่ต่างจากสาวกในอดีต

จากผลการสำรวจด้วยแบบสอบถาม ในภาพรวมพบว่าแหล่งที่กลุ่มตัวอย่างเปิดรับสื่อค่อนข้างคล้ายคลึงกัน ส่วนการรับรู้ภาวะผู้นำของพระเยซูพบว่า ภูมิหลังด้านอาชีพที่ต่างกันส่งผลต่อการรับรู้คุณลักษณะความเป็นผู้นำของพระเยซูที่ต่างกันไปบ้าง โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบาทหลวงแสดงความคิดเห็นว่าพระเยซูเป็นผู้นำที่มีความรักและความเมตตาในการปกครองและมีความกล้ายืนหยัดในความจริง รวมทั้งสุภาพถ่อมตนและรับใช้ผู้อื่น กลุ่มฆราวาสที่ประกอบอาชีพครูและแม่บ้านกล่าวถึงคุณลักษณะผู้นำของพระเยซูว่ามีความรักความเมตตาและรับใช้

ในขณะที่นักศึกษากล่าวถึงความเสียสละและการช่วยเหลือด้วยความรักเช่นเดียวกับกลุ่มที่ประกอบอาชีพค้าขาย คล้ายคลึงกับกลุ่มข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจที่รับรู้คุณลักษณะผู้นำของพระเยซูว่าเป็นผู้นำที่ช่วยเหลือคนที่ทุกข์ยากลำบาก ทั้งมีความเสียสละและสุภาพต่อมตন ส่วนพนักงานบริษัทแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความสุภาพอ่อนน้อมและจิตใจดีของพระเยซูในฐานะผู้นำ จึงสรุปได้ว่าปัจจัยในตัวผู้ตามส่งผลต่อการยอมรับและรับรู้ความเป็นผู้นำด้วย

เมื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำของพระเยซูในบริบทสังคมปาเลสไตน์ในอดีตกับบริบทสังคมไทยในปัจจุบัน วิเคราะห์จุดเหมือนได้ว่าทั้งสองกลุ่มรับรู้ว่าพระเยซูทรงเป็นผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งจากพระเจ้าให้มาประกอบภารกิจได้บาปมนุษย์โลก พระองค์เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับพระเจ้าว่าเป็นพระบิดาและแสดงความอ่อนน้อมในการกระทำตามน้ำพระทัยของพระเจ้าเสมอ พระเยซูเป็นผู้นำที่มีความสามารถในการสื่อสารให้ผู้ตามรับรู้ถึงคุณลักษณะพิเศษที่ไม่เหมือนใคร และความสัมพันธ์ระหว่างพระองค์กับสาวกนั้นก็ไม่มี ความเหลื่อมล้ำทางอำนาจ พระองค์เรียกบรรดาสาวกว่า "ลูกเอ๋ย" "พี่น้องของเรา" และ "มิตรสหายของเรา" ทั้งยังเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับทุกคนอย่างเท่าเทียม ดังปรากฏในการสื่อสารรวมทั้งการใช้คำสรรพนาม* พระเยซูไม่ได้ดูถูกผู้อื่น โดยเฉพาะคนต่ำต้อยในสังคม ทั้งยังไม่ได้ประกาศว่าเป็นพระเมสสิยาห์ หรือเรียกตนเองด้วยคำยกย่องแต่ใช้คำว่า "บุตรมนุษย์" ซึ่งคำนี้ในพระวรสารเป็นคำที่มีเพียงพระเยซูเท่านั้นที่ใช้ นักพระคัมภีร์ชื่อเวมส์ได้สรุปเป็นที่ยอมรับว่าคำนี้เป็นคำในภาษาอาราเมอิกของแคว้นกาลิลี ซึ่งคนจะใช้เรียกตัวเองโดยแฝงถึงความรู้สึก ถ่อมตัวหรือสงวนท่าที หรือรู้สึกถึงต่อหน้าสิ่งที่ยิ่งใหญ่ และมีความหมายเหมือนกับคำว่า "คน" ด้วย (อ้างถึงในอัลเบิร์ต ไนลัน, 2545: 157-158) และเมื่อพระองค์ใช้คำนี้ก็ไม่เคยมีใครโต้แย้งหรือมีปฏิกิริยาใดๆ

การสื่อสารที่แสดงถึงความรักและเมตตาของพระเยซูตามที่ปรากฏในพระวรสาร ทำให้ชาวยิวในสมัยนั้นหลงใหลเข้ามาหาพระเยซู และกลุ่มตัวอย่างคริสตชนคาทอลิกชาวไทยในปัจจุบันก็มีความเห็นว่าพระเยซูทรงเข้าใจและเห็นใจผู้อื่นเสมอ พระเยซูจึงเป็นผู้นำที่มีอิทธิพลทางด้านจิตใจต่อสาวกทั้งสองบริบท ตรงกับที่บาทหลวงวิทยา คูวิรัตน์ (2545:22) ได้กล่าวไว้ว่า "มิติการเป็นผู้นำของพระเยซูคริสต์เจ้าที่แท้จริงคือ การเข้ามาครอบครองชีวิตจิตใจของมวลมนุษย์ทั้งหลายในโลก" พระเยซูสามารถโน้มน้าวจิตใจสาวกด้วยตัวตนของพระองค์ที่ประกอบด้วย

* รายละเอียดคำสรรพนามในการสื่อสารระหว่างพระเยซูกับผู้รับสารกลุ่มต่างๆ ปรากฏอยู่ที่ภาคผนวก หน้า 179-186

สติปัญญา ความปรารถนาดีต่อผู้ฟัง และคุณธรรมรวมทั้งคำสอนซึ่งเป็นความจริงแท้ ฉะนั้นแม้ว่าพระองค์จะสื่อสารแก่ผู้รับสารชาวยิวในบริบทหลังคมปาเลสไตน์เมื่อราวสองพันปีมาแล้ว แต่กลุ่มตัวอย่างคริสตชนคาทอลิกชาวไทยในปัจจุบันส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า คำสั่งสอนของพระเยซูเป็นสัจธรรมที่ทุกคนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา

จุดที่แตกต่างในการสื่อสารกับภาวะผู้นำของพระเยซูในสองบริบทคือ การยอมรับพระเยซูจากตัวตนคือสิ่งที่ผู้นำเป็น (Being) หรือ สิ่งที่ผู้นำกระทำ (Doing) สาวกชาวยิวในอดีตเมื่อได้เห็นภารกิจรักและรับใช้ร่วมกับการประกาศสั่งสอนของพระเยซูจึงยอมรับพระองค์เป็นผู้นำและติดตามพระองค์ หลังจากใช้ชีวิตร่วมกับพระเยซูแล้วพวกเขาจึงค่อยๆ รับรู้ถึงตัวตนของพระองค์ และยอมรับว่าพระองค์เป็นพระเมสสิยาห์ พระบุตรของพระเจ้า ซึ่งพระเยซูให้กลุ่มสาวกประกอบภารกิจร่วมกันกับพระองค์ พวกเขาจึงเลียนแบบอย่างพระเยซูผู้นำของตน และสืบทอดวิธีการสื่อสารของพระองค์มาจนถึงปัจจุบัน เป็นสัญญาณ 4 ประการที่แสดงให้เห็นถึงอาณาจักรของพระเจ้าตามที่บาทหลวง Emilio Alberich และบาทหลวง Jerome Vallabaraj ได้กล่าวไว้ นั่นคือภารกิจรักและรับใช้ การรวมตัวเป็นชุมชนซึ่งมีความสัมพันธ์ฉันพี่น้อง การประกาศพระวาจา รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งพวกเขาได้ยึดถือปฏิบัติโดยมีหลักการสำคัญที่พระเยซูมอบแก่สาวก คือ บัญญัติแห่งความรัก "ถ้าเจ้าทั้งหลายรักกันและกัน ดังนี้แหละคนทั้งปวงก็จะรู้ว่าเจ้าทั้งหลายเป็นสาวกของเรา" (ยน. 13:35)

กระบวนการในหมู่สาวกนี้เองตรงกับทฤษฎีของ Meindl ที่อธิบายถึงกระบวนการติดต่อทางสังคมในหมู่ผู้ติดตาม ซึ่งทำให้ผู้ที่ไม่เคยได้พบหรือมีปฏิสัมพันธ์กับพระเยซูโดยตรงมาก่อนสามารถรับรู้คุณลักษณะพิเศษของพระเยซูและยอมรับพระองค์เป็นผู้นำ รวมทั้งคริสตชนชาวไทยในปัจจุบันซึ่งมีความเชื่อและยอมรับว่าพระเยซูเป็นผู้นำ จากผลการวิเคราะห์ทั้งหมดจึงสรุปได้ว่าการสื่อสารของพระเยซูส่งผลให้พระองค์ได้รับการยอมรับในฐานะผู้นำข้ามขอบเขตมิติด้านเวลา สถานที่ และวัฒนธรรม พระเยซูจึงยังทรงเป็นผู้นำที่สถิตอยู่ในใจและในชีวิตของบรรดาสาวกตั้งแต่นั้นมาในอดีตเรื่อยมาจนถึงทุกวันนี้ โดยทรงเป็นผู้นำที่มีอิทธิพลทางด้านจิตใจรวมทั้งด้านการเจริญชีวิตสำหรับคริสตชนทุกคน ซึ่งพระเยซูได้วางแบบอย่างให้บรรดาสาวกดำเนินชีวิตด้วยการแสดงความรักความเมตตาต่อทุกคน เสียสละ สุภาพถ่อมตน ช่วยเหลือรับใช้ผู้อื่นด้วยความเมตตา กล่าวหาญและกระทำความดีโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน อันเป็นคุณลักษณะภาวะผู้นำของพระเยซูที่คริสตชนคาทอลิกชาวไทยกลุ่มตัวอย่างระบุว่าพบได้ในคนยุคปัจจุบัน ดังนั้นบุคคลที่สามารถสื่อสารถึงคุณลักษณะเหล่านี้ได้ย่อมสามารถแสดงถึงภาวะผู้นำ ซึ่งในทัศนะของชาวคริสตชนนั้นเป็นการสื่อสาร

"พระเยซู" ผู้นำชีวิตของพวกเขาให้ปรากฏแก่ผู้รับสารได้รับรู้และตระหนักถึงพระเยซูในตัวบุคคลคนนั้น ภาวะผู้นำของพระเยซูจึงยังคงดำรงอยู่ตลอดมาจนถึงทุกวันนี้ผ่านการสื่อสารของบรรดาสาวกที่มีความเชื่อในพระองค์นั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

1. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยที่เน้นศึกษาวิเคราะห์เอกสารเป็นหลัก จึงเก็บข้อมูลประกอบจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคริสตชนคาทอลิกชาวไทยเฉพาะในเขตกรุงเทพฯ ในปริมาณน้อยเท่านั้น ทำให้สามารถสรุปผลได้เพียงภาพรวมของกลุ่มตัวอย่าง จึงไม่สามารถอ้างอิงผลไปยังกลุ่มอื่นได้ ฉะนั้นจึงควรมีการศึกษาโดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างคริสตชนคาทอลิกในเขตจังหวัดอื่นๆ ด้วย เป็นการวิจัยเชิงสำรวจในปริมาณมากเพื่อให้ตัวแปรด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์มีความหลากหลาย เป็นข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยด้านภูมิหลังและสภาพแวดล้อมทางสังคมของผู้รับสารที่มีผลต่อภาวะผู้นำของพระเยซูในบริบทสังคมไทยต่อไป

2. การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะมิติการสื่อสารระหว่างพระเยซูในฐานะผู้นำกับสาวกในสองบริบทคือบริบทสังคมปาเลสไตน์ในอดีตและบริบทสังคมไทยในปัจจุบัน ฉะนั้นจึงควรมีการศึกษาการสื่อสารของอัครสาวกและบรรดาสาวกซึ่งเป็นผู้นำคริสตชนในบริบทสังคมยิวและกรีกในอดีตที่ปรากฏในหนังสือกิจการอัครสาวกและจดหมายต่างๆ ในพระคัมภีร์ไบเบิล ร่วมกับการศึกษาการสื่อสารของบาทหลวงในฐานะสงฆ์ ผู้นำบรรดาคริสตชนในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน เพื่อศึกษาว่าบุคคลเหล่านี้สะท้อนคุณลักษณะความเป็นผู้นำในฐานะตัวแทนของพระเยซูอย่างไร เพื่อจะสามารถวิเคราะห์การสื่อสารกับภาวะผู้นำของพระเยซูได้หลายมิติมากยิ่งขึ้น

3. องค์ความรู้ที่ได้เกี่ยวกับการสื่อสารกับภาวะผู้นำจากงานวิจัยนี้ โดยเฉพาะเรื่อง การโน้มน้าวใจและกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการยอมรับ เป็นองค์ความรู้ที่หน่วยงานองค์กรทางศาสนาและทางสังคมหรือบุคคลโดยทั่วไปน่าจะนำไปประยุกต์ใช้ได้ โดยปรับให้เข้ากับบริบทสภาพแวดล้อมทั้งด้านเวลาและสังคมวัฒนธรรมตามความเหมาะสม